

ERKEK ERGENLERİN ANNE- BABA VE GENÇ İLİŞKİLERİNE YÖNELİK DUYGUSAL İSTİSMAR ALGILARI

RELATIONS FOR PARENTS AND YOUNG MALE ADOLESCENTS PERCEPTIONS OF EMOTIONAL ABUSE

Assoc. Prof. Dr. Nergüz BULUT SERİN

Lefke Avrupa Üniversitesi

Dr. Fazıl Küçük Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Lefke – KKTC

nserin@eul.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada bir grup lise öğrencisinin, anne- babalarının duygusal istismar davranışlarına ilişkin algılarının saptanması amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 227 erkek öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Kars (1999) tarafından geliştirilmiş olan Duygusal İstismar Ölçeği (DİÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde, örnekleme giren öğrencilerin duygusal istismar ölçeğine verdikleri yanıtların yüzdelik dökümleri yapılmış; anne- babaları ile ilgili olarak verdikleri cevapların yüzdelik dağılımlarına bakılmıştır. Elde edilen bulgularda, anne-babalarının algılanan duygusal istismar davranışlarının, “reddedici” ve “suça yönlendirici” alt boyutlarında yer aldığı görülmüştür. Bu çalışmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, anne ve babaların gençlerle etkili iletişim ve empati kurma, rehberlik yapmada sorunları olduğu; anne ve babalarının davranışlarının gençler tarafından istismar edici yönde algılandığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Anne baba genç ilişkileri, duygusal istismar, ergen.

ABSTRACT

This study aims to state perceptions of a group of high school students on parental emotional abuse. The research sample consists of 227 male students at the same high school. "Emotional Abuse Scale"(EAS), developed by Kars (1999), was used as the data collection instrument. In order to analyze the data, the percentages of the students' answers were calculated. Percentage distribution of answers given to emotional abuse scale questions, which are related to their parents, by the students in the sample has been shown. Results have indicated parental emotional abuse perceived by the youngsters can be categorized as "denial" and "incentive for crime". The study has shown that the parents have difficulties in establishing effective communication and empathy with their children and in guiding them, and that the youngsters perceive their parents' behaviors abusive.

Keywords : Relationship between parents and youngsters, emotional abuse, adolescent

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, kendine özgü duygu ve fiziksel değişimleriyle hayatın unutulmaz bir dönemi olarak yaşanmaktadır. Adolesans (ergenlik) terimi, hızlı fiziksel büyüme, cinsel gelişme ve psiko-sosyal olgunlaşmanın gerçekleştiği, çocukluktan erişkinliğe geçiş anlamında ifade edilmektedir (Altuğ, 1995). Çocuklar aileyi oluşturan üyeler arasındaki psikolojik etkileşimlerin oluşturduğu dinamik bir sistem içinde büyümekte ve gelişmektedir. Birey bu etkileşim içerisinde özdeşim modellerinin özdeğer, özsayıgı, özgüven, tutum ve yaklaşımlarını örnek almakta ve onların yaşama biçimlerini taklit yolu ile öğrenmektedir (Yavuzer, 1994). Gençlik çağında ana baba ile gencin ilişkisini belirleyen çeşitli etkenler vardır. Bunların en önemlisi ergenlik öncesinde gence karşı ana babanın tutumu, ana baba kişilikleri, ana babanın anlaşması ve uyumu şeklinde ifade edilebilir (Yörükoğlu, 1998).

Anne baba ile olumlu ilişkiler kurmuş olan gençlerin psikolojik iyi olma, kendinden ve yaşamdan memnun olmayı da beraberinde getirmektedir. Anne ve baba ile olumsuz ilişkilerin ise gençlerde depresyon, kaygı, yabancılaşma ile birlikte suçluluk eğilimini de arttırdığı belirtilmektedir (Karadayı, 1994). Ebeveynlerince sürekli eleştirilen, aşağılanan, sevgi ve ilgi ihtiyacı yeterince karşılanamayan çocuklar, ilerleyen yıllarda pasif, kendine güveni olmayan ve anti-sosyal davranışlar gösteren kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Kaplan, Pelcovitz & Labruna, 1999). Fiziksel istismara uğrayan ergenlerin fiziksel istismara maruz kalmayan ergenlere göre, ailelerinin daha katı, donuk ve

disfonksiyonel oldukları belirtilmektedir (Pelcovitz & Kaplan, 2000). Lerner, Castellino ve Perkins'e (1994) göre, ergenlerin gelişimindeki bilişsel, biyolojik ve duyuşsal öğelerin aktarımının aile tarafından sağlandığını ifade etmektedir (Steinberg, 1999). Yavuzer (1996) yaptığı çalışmada, evden kaçarak suç işleyen çocukların bu davranışlarında, baba baskısının en önemli etken olduğunu, % 87 'sinin dayakla cezalandırıldığını bulmuştur. Köknel (1970)'in çalışmasında gençlerin aileleri ile ilgili yakınma konuları; çocuk yerine konma anne ve babaların basıcı ve katı tutumları, anlayışsızlık ve hoşgörüzlük, kararlara katılamamak ve sorumluluk verilmemesi olarak belirlenmiştir (Akt. Yörükoğlu, 1998). Çocuk ve gençlere yönelik yapılan istismar ve ihmalin, çocuklarda ve gençlerde yaşam boyu kalıcı izler bırakan bir sağlık sorunu olarak değerlendirilmesi gerektiği; Bulut (1996) tarafından Türkiye genelinde yapılan bir çalışmada çocukların %45 'inin ihmal ve istismara uğradığı belirtilmektedir (Akt. Güler, Uzun ve ark, 2002). 14-18 yaş arası ergenlerin boylamsal olarak incelendiği bir çalışmada, ailelerini demokratik olarak algılayan ergenlerin daha yüksek akademik başarıya sahip oldukları belirlenmiştir (Steinberg & Steinberg, 1994). İstismar, fiziksel, duygusal ve cinsel olabilmektedir. Duygusal istismar, çocuğun bakımı ve eğitimi ile yükümlü bulunan kişilerin çocuğa zarar verici davranışlarda bulunarak onu duygusal yönden zedelemesi olarak tanımlanabilir ve en yaygın olarak yapılan istismar biçimidir (Garbarino, 1987). Duygusal istismar, diğer istismar türleri içinde saptanması en zor ve karmaşık istismar türü olarak ifade edilmektedir (Polat, 2001).

Duygusal istismar çocuğa bakımı ve eğitimi ile yükümlü kişilerin çocuğa zarar verici davranışlarda bulunarak veya bulunmayarak çocuğa zarar vermeleri şeklinde ifade edilmektedir. Bu tür davranışlar, çocuk ve gençlerde, davranışsal, bilişsel, duygusal veya fiziksel olarak hasarlara yol açabilmektedir (Hibbard, Brack, Rauch & Orr 1988). Duygusal istismar, öğrencilerin bilişsel yetenek ve becerilerinin gelişimine zarar verebileceği gibi bireylerin başkalarına güven duymaları, ilişki kurma yolları ve duygularını ifade etme bağlamında zararlı etkilere sahip olabilmektedir (McEachern, Aluede & Kenny, 2008). Duygusal bakımdan ihtiyaçlarını karşılamama, sürekli eleştirme, çocuktan kapasitesinin üstünde beklenti oluşturma, aşırı baskı ve otorite kurma, korkutma, tehdit etme, suça yöneltme, kardeşler arasında ayırım yapma, küçük düşürme, alay etme, lakap takma, duygusal istismara neden olan davranışlar olarak ifade edilmektedir (Garbarino, 1987). Yetişkinlerin duygusal istismara yönelik davranışları, gençlerde huzursuzluk, kaygı, saldırgan tepkiler, içe dönme, değersizlik, bağımlı bir kişilik geliştirme gibi belirtiler görülebilmektedir (Kulaksızoğlu, 1998). Aileye ilişkin algılama biçimi kişinin ailesinin, aile içi uyum, aile desteği, olumlu ilişkiler, besleyici, yakın, sıcak, kabul edici, demokratik ancak denetimli anne baba tutumu; öz saygı, kendine güven, mutluluk, girişkenlik vb. gencin kişilik özellikleriyle olumlu ilişkiler bulunmuştur (Hortaçsu, Oral ve Gültekin, 1991).

Son yıllarda çocuk ve gençlerin istismarı konusu günümüzün en önemli sorunlarından biri olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda genç anne-baba ilişkileri düzeyini belirleyebilmek için, ergen anne baba ilişkilerini etkilediği düşünülen ve anne babalar tarafından gençlere yönelik istismar edici davranışların ortaya konması gerekmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarının, erkek ergenlerde duygusal istismarın yarattığı düşük benlik saygısının yükseltilmesi ve çok yönlü tedavi yaklaşımlarının uygulanmasında önemli ipuçları vereceği düşünülmektedir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, Bir grup erkek lise öğrencisinin, anne baba genç ilişkileri düzeyinde, anne ve babalarının kendilerine yönelik olarak algıladıkları duygusal istismar davranışlarına ilişkin görüşlerinin saptanmasıdır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırma, bir grup erkek meslek lisesi öğrencisinin, algılanan anne- babalarının duygusal istismar davranışlarına yönelik görüşlerini saptamaya yönelik betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemi İzmir ilinde bulunan bir meslek lisesinde öğrenim gören ve tesadüfi yolla belirlenmiş olan toplam 227 erkek öğrenci oluşturmuştur. Bu öğrencilerin 112 (%49,1)'si 9. Sınıf öğrencisi, 74

(%32,5)'ü 10. Sınıf öğrencisi, 42 (%18,4)'si 11.Sınıf öğrencisidir. Araştırma evreni, erkek öğrencilerin öğrenim gördüğü bir meslek lisesi olduğundan çalışmanın örneklemini aynı okuldaki erkek öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmada kullanılan ölçek, uygulamanın yapıldığı gün ve saatte sınıflarda bulunan gönüllü öğrencilere uygulanmıştır.

Veri toplama Araçları

Duygusal istismar ölçeği (DiÖ): Kars (1999) tarafından geliştirilmiş olan Duygusal İstismar Ölçeğinde, duygusal istismarın her alt başlığı ile ilgili toplam 59 madde yer almaktadır. Ölçekte, “reddetme”, “şiddet ve korkuya dayalı iletişim”, “kapasite üstü istek ve kendi çıkarına kullanma”, “aşağılama”, “suça yöneltme”, ve “izole etme” altı alt boyut bulunmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri .92 olarak saptanmıştır.

Verilerin Analizi ve Uygulama

Örnekleme giren öğrencilere uygulanan duygusal istismar ölçeğinden elde edilen veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda analiz edilmiş ve öğrencilerin anne ve babaları için algıladığı duygusal istismarın yüzdelik dağılımı verilmiştir. Böylece, ölçeğin her bir maddesinde görülen özelliklerin, örneklem grubuna giren her öğrenciye göre sıklık derecesine bakılmıştır. Duygusal istismar ölçeğinde öğrenciler anne ve babaları için, seçenekleri “doğru” ve “yanlış” olarak işaretlemişlerdir. “Doğru” olarak işaretlenen ifadeler için, aile içi istismarın olduğu kabul edilmiştir.

BULGULAR

Örnekleme grubuna giren erkek öğrencilerin duygusal istismar ölçeğine, anneleri ve babaları ile ilgili olarak verdikleri cevapların yüzdelik dağılımları Tablo 1 ve Tablo 2 'de verilmiştir. Duygusal istismar ölçeğinde öğrenciler anne ve babaları için, seçenekleri “doğru” ve “yanlış” olarak işaretlemişlerdir. “Doğru” olarak işaretlenen ifadeler için, aile içi duygusal istismarın olduğu kabul edilmiştir.

Tablo 1: Erkek öğrencilerin Anneleri ile İlgili Olarak Duygusal İstismar Ölçeğine Verdikleri Cevapların Yüzdelik Dağılımları.

Duygusal İstismar Ölçeği Maddeler	Doğru		Yanlış	
	n	%	n	%
1) İyi şeyler yaptığımda beni övmez.	197	86,4	17	7,5
2) Arkadaşlarımla sokakta oynamama izin vermez.	57	25	158	69,3
3) Benimle genellikle sevecen ve yumuşak bir ses tonuyla konuşmaz.	193	84,6	20	8,8
4) Başarılarımı pek önemsemmez. Önemli başarılarımda ise “ tabi ki başaracaksın, biz senin neyini eksik ediyoruz.” Der ve memnun olmaz.	55	24,1	157	68,9
5) Aile içi konuşmalara katılmamı istemez ve beni engeller.	40	17,5	174	76,3
6) Eve arkadaşlarımı getirmemeden hoşlanmaz ve bu tür girişimlerimi desteklemez.	157	68,9	55	24,1
7) İlgim ve yeteneğim olmayan olanlarda(müzik, spor vb.) başarılı olmam için beni zorlar.	40	17,5	173	75,9
8) Beni dövdüğünde burnum veya başka bir yerim kanayabilir, kolum ve bacağım incinebilir hatta hastaneye gitmek gerekebilir.	20	8,8	193	84,6
9) Onunla hiçbir şey hakkında konuşmam.	136	59,6	76	33,3
10) Benim isteklerime kardeşimin-ağabeyimin-ablamın veya başka çocukların istekleri kadar önem vermez.	31	13,6	182	79,8
11) İhtiyacım olan şeyleri almayı unuttur.	36	15,8	177	77,6
12) Açık davranmama ve duygularımı açıkça ifade etmem için beni desteklemez.	184	80,7	30	13,2
13) Bana kızdığımda “seni geri zekalı”, “aptal” veya “tembel” gibi kötü sözler söyler.	35	15,4	179	78,5
14) Vücudumun neresine vurduğuna dikkat etmeden beni döver.	17	7,5	197	86,4
15) Beni sevmediğini düşünüyorum.	30	13,2	184	80,7
16) Büyüdüğümü kabul etmez.	68	29,8	146	64
17) “Bana gelecekte sen bakacaksın” der.	95	41,7	119	52,5
18) Onun dikkatini çekmek için saldırgan davranışlar göstermem gerekir.	17	7,5	196	86
19) Bana neyin “iyi” neyin “kötü” olduğunu öğretmez.	208	91,2	3	1,3

20) Beni sık azarlar ve bana bağırır.	30	13,2	180	78,9
21) Söz dinlemediğim zaman beni yalnız bırakmakla tehdit eder.	17	7,5	193	84,6
22) Hafta sonunda dahi sık sık akrabalarımıza yollar.	16	7	193	84,6
23) Çeşitli konularda ne düşündüğünü sormaz ve fikirlerime saygı göstermez.	171	75	40	17,5
24) Arkadaşlarının veya başkalarının yanında beni utandırır.	26	11,4	184	80,7
25) Okul dışındaki çalışmalarında (folklor, spor, koleksiyon vb.) Gösterdiğim başarılarıma önem vermez.	159	69,7	49	21,5
26) Benim çevresinde olmamı istemez ve bana kızar.	20	8,8	190	83,3
27) Bazı derslerim o kadar iyi değil ama o benden okul birincisi olmamı ve devamlı çalışmam gerektiğini söyler.	134	58,8	77	33,8
28) Başarılarımı küçümser	23	10,1	185	81,1
29) Toplum kurallarına uymayan davranışlarıma tepkisiz kalır ve beni cezalandırmaz.	58	25,4	147	64,5
30) Beni umursamadığını düşünüyorum.	20	8,8	190	83,3
31) Bütün ödevlerimi birlikte yaparız.	28	12,3	181	79,4
32) Arkadaşlarımla birlikte olmamı, eğlenmemi engeller.	40	17,5	167	73,2
33) Sevdiğim/istediğim şeyleri almak veya istediği bir şeyi yaptırmak için “şunu yaparsan istediğini alacağım” der.	84	36,8	123	53,9
34) Bana çirkin ve kötü adlar takar.	17	7,5	192	84,2
35) Yapamayacağımı düşündüğü için, evde hiçbir sorumluluk vermez.	34	14,9	176	77,2
36) Beni dövdüğünde vücudumda yara izi kalır.	9	3,9	201	88,2
37) Sırlarımı başkasını söylemekte beni tehdit eder.	11	4,8	198	86,8
38) Beni kucaklayıp öpmez.	50	21,9	160	70,2
39) Benimle beraber olmaktan hoşlanmadığını söyler.	150	65,8	57	25
40) Beni diğer çocuklardan daha başarılı olmaya zorlar.	114	50	95	41,7
41) Yaramazlık yaptığımda, ceza olarak beni odaya, tuvalete veya bodruma kapatır.	13	5,7	196	86
42) Beni dövmek, öldürmek ve terk etmekle tehdit eder.	13	5,7	196	86
43) Aileme yardım için beni okul dışında ve tatil günlerinde çalışmaya zorlar.	18	7,9	192	84,2
44) Sevgi gösterirlerinde bulunduğumda beni tersler veya reddeder.	14	6,1	194	85,1
45) Çabuk büyüyüp, kendi başımın çaresine bakmam gerektiğini söyler durur.	47	20,6	162	71,1
46) Şiddet filmleri seyretmeme izin verir.	99	43,4	107	46,9
47) Ne yaparsam yapayım onu memnun edemem.	38	16,7	171	75
48) Kardeşimi/ablama/ağabeyimi veya başka çocukları benden daha çok sever.	19	8,3	190	83,3
49) Beni sevdiğini hiç söylemez.	30	13,2	178	78,1
50) Okul faaliyet ve gezilere katılmamı engeller.	26	11,4	180	78,9
51) Her yanlış hareketimde sen adam olmayacaksın, nedir senden çektiğim diyerek beni eleştirir.	38	16,7	169	74,1
52) Kendi yapabileceği en kolay işi bile benim yapmamı bekler.	41	18	166	72,8
53) Beni sopyayla veya başka bir şeyle döver.	12	5,3	193	84,6
54) Çevreme ve arkadaşlarıma karşı saldırgan tavırlarımı ödüllendirir.	13	5,7	194	85,1
55) Tüm uyarılara rağmen aynı hatayı yaptığım zaman son çare olarak beni döver.	23	10,1	180	78,9
56) Ben yokmuşum gibi davranır ve beni dikkate almaz.	17	7,5	185	81,1
57) Yemek ve giyecek ihtiyacım dışındaki ihtiyaçlarımı karşılamaz.	16	7	190	83,3
58) Beni sık döver.	8	3,5	198	86,8
59) (anne-baba) Kavgalarında beni taraf tutmaya zorlar.	15	6,6	189	82,9

N=227

Tablo 1’de görüldüğü üzere erkek öğrenciler duygusal istismar alt ölçeğini yanıtlarken, anneleri ile ilişkileri çerçevesinde düşündüklerinde, ölçekte yer alan ifadelere katıldıklarını “doğru” yanıtını işaretleyerek belirtmişlerdir. Öğrencilerin anneleri için “doğru” olarak işaretledikleri yanıtların en yüksekte en düşüğe doğru, yüzdelik dökümlerine bakıldığında, öğrencilerin 208’i (%91.2) “Bana neyin “iyi” neyin “kötü” olduğunu öğretmez (19.madde)”; 197’si (%86.4) “İyi şeyler yaptığımda beni övmez (1. madde)”; 193’ü (%84,6) “Benimle genellikle sevecen ve yumuşak bir ses tonuyla konuşmaz (3.madde)”; 184’ü (%80.7) “Açık davranmama ve duygularımı açıkça ifade etmem için beni desteklemez (12.madde)”, 171’i (%70) “Çeşitli konularda ne düşündüğünü sormaz ve fikirlerime saygı göstermez. (23.madde)”, 159’u (%69.7) “Okul dışındaki çalışmalarında (folklor, spor, koleksiyon vb.) Gösterdiğim başarılarıma önem vermez (25.madde)”; 157’si (%68.9) “Eve arkadaşlarımı getirmemeden hoşlanmaz ve bu tür girişimlerimi desteklemez (6.madde)”. 150’si (%65.8) “Benimle beraber olmaktan hoşlanmadığını söyler (39.madde)”; 136’sı (% 59.6) “Onunla hiçbir şey hakkında

konusamam (9. madde)”, 134’ü (%58.8) “Bazı derslerim o kadar iyi değil ama o benden okul birincisi olmamı ve devamlı çalışmam gerektiğini söyler (27. madde)”. 114’ü (%50) “Beni diğer çocuklardan daha başarılı olmaya zorlar (40. madde)” maddelerine “doğru” yanıtını işaretlemişlerdir. Yukarıda Tablo 1’de verilen ifadeler için, örnekleme giren gençlerin anneleri ile ilişkileri çerçevesinde düşündüklerinde, en yüksek yüzdelik dilimlerine giren maddeler dikkate alındığında, yanıt yüzdelilerinin en yüksekte, en düşüğe doğru sıralandığında 19., 1., 3., 12., 23., 25., 6., 39., 9., 27., 40. maddelerde yoğunlaştığı görülmüştür.

Tablo 2: Erkek Öğrencilerin Babaları ile İlgili Olarak Duygusal İstismar Ölçeğine Verdikleri Cevapların Yüzdelerle Dağılımları

Duygusal İstismar Ölçeği Maddeler	Doğru		Yanlış	
	n	%	n	%
1) İyi şeyler yaptığımda beni övmez.	166	72,8	44	19,3
2) Arkadaşlarımla sokakta oynamama izin vermez.	50	21,9	160	70,21
3) Benimle genellikle sevecen ve yumuşak bir ses tonuyla konuşmaz.	158	69,3	53	23,2
4) Başarılarımı pek önemsemez. Önemli başarılarımda ise “ tabi ki başaracaksın, biz senin neyini eksik ediyoruz.” Der ve memnun olmaz.	60	26,3	149	65,4
5) Aile içi konuşmalara katılmamı istemez ve beni engeller.	37	16,2	174	76,3
6) Eve arkadaşlarımı getirmemeden hoşlanmaz ve bu tür girişimlerimi desteklemez.	152	66,7	56	24,6
7) İlgim ve yeteneğim olmayan olanlarda(müzik, spor vb.) başarılı olmam için beni zorlar.	38	16,7	170	74,6
8) Beni dövdüğünde burnum veya başka bir yerim kanayabilir, kolum ve bacağım incinebilir hatta hastaneye gitmek gerekebilir.	16	7	194	85,1
9) Onunla hiçbir şey hakkında konuşamam.	110	48,2	100	43,9
10) Benim isteklerime kardeşimin-ağabeyimin-ablamın veya başka çocukların istekleri kadar önem vermez.	31	13,6	178	78,1
11) İhtiyacım olan şeyleri almayı unuttur.	36	15,8	171	75
12) Açık davranmama ve duygularımı açıkça ifade etmem için beni desteklemez.	172	75,4	39	71,1
13) bana kızdığımda “seni geri zekalı”, “aptal” veya “tembel” gibi kötü sözler söyler.	40	17,5	170	74,6
14) Vücudumun neresine vurduğuna dikkat etmeden beni döver.	22	9,6	189	82,9
15) Beni sevmediğini düşünüyorum.	33	14,5	177	77,6
16) Büyüdüğümü kabul etmez.	49	21,5	161	70,6
17) “bana gelecekte sen bakacaksın” der.	84	36,8	127	55,7
18) Onun dikkatini çekmek için saldırgan davranışlar göstermem gerekir.	17	7,5	194	85,1
19) Bana neyin “iyi” neyin “kötü” olduğunu öğretmez.	199	87,3	9	3,9
20) Beni sık azarlar ve bana bağırır.	32	14	175	76,8
21) Söz dinlemediğim zaman beni yalnız bırakmakla tehdit eder.	11	4,8	196	86
22) Hafta sonunda dahi sık sık akrabalarımıza yollar.	16	7	190	83,3
23) Çeşitli konularda ne düşündüğünü sormaz ve fikirlerime saygı göstermez.	156	68,4	51	22,4
24) Arkadaşlarımla veya başkalarının yanında beni utandırır.	30	13,2	176	77,2
25) Okul dışındaki çalışmalarında (folklor, spor, koleksiyon vb.) Gösterdiğim başarılarıma önem vermez.	150	65,8	56	24,6
26) Benim çevresinde olmamı istemez ve bana kızar.	22	9,6	185	81,1
27) Bazı derslerim o kadar iyi değil ama o benden okul birincisi olmamı ve devamlı çalışmam gerektiğini söyler.	127	55,7	81	35,5
28) Başarılarımı küçümser	27	11,8	177	77,6
29) Toplum kurallarına uymayan davranışlarıma tepkisiz kalır ve beni cezalandırmaz.	54	23,7	148	64,9
30) Beni umursamadığını düşünüyorum.	22	9,6	185	81,1
31) Bütün ödevlerimi birlikte yaparız.	19	8,3	188	82,5
32) Arkadaşlarımla birlikte olmamı, eğlenmemi engeller.	36	15,8	166	72,8
33) Sevdiğim/istediğim şeyleri almak veya istediği bir şeyi yaptırmak için “şunu yaparsan istediğini alacağım” der.	79	34,6	126	55,3
34) Bana çirkin ve kötü adlar takar.	13	5,7	194	85,1
35) Yapamayacağımı düşündüğü için, evde hiçbir sorumluluk vermez.	26	11,4	180	78,9
36) Beni dövdüğünde vücudumda yara izi kalır.	10	4,4	197	86,4
37) Sırlarımı başkasına söylemekte beni tehdit eder.	9	3,9	196	86

38) Beni kucaklayıp öpmez.	58	25,4	149	65,4
39) Benimle beraber olmaktan hoşlanmadığını söyler.	136	59,6	68	29,8
40) Beni diğer çocuklardan daha başarılı olmaya zorlar..	104	45,6	101	44,3
41) Yaramazlık yaptığımda, ceza olarak beni odaya, tuvalete veya bodruma kapatır.	9	3,9	197	86,4
42) Beni dövmek, öldürmek ve terk etmekle tehdit eder.	16	7,0	190	83,3
43) Aileme yardım için beni okul dışında ve tatil günlerinde çalışmaya zorlar.	13	5,7	194	85,1
44) Sevgi gösteririnde bulunduğumda beni tersler veya reddeder.	21	9,2	185	81,1
45) Çabuk büyüyüp, kendi başımın çaresine bakmam gerektiğini söyler durur.	41	18	164	71,9
46) Şiddet filmleri seyretmeme izin verir.	101	44,3	103	45,2
47) Ne yaparsam yapayım onu memnun edemem.	35	15,4	171	75
48) Kardeşimi/ablama/ağabeyimi veya başka çocukları benden daha çok sever.	22	9,6	184	80,7
49) Beni sevdiğini hiç söylemez.	41	18	161	70,6
50) Okul faaliyet ve gezilere katılmamı engeller.	24	10,5	177	77,6
51) Her yanlış hareketimde sen adam olmayacaksın, nedir senden çektiğim diyerek beni eleştirir.	38	16,7	169	74,1
52) Kendi yapabileceği en kolay işi bile benim yapmamı bekler.	42	18,4	159	69,7
53) Beni sopyala veya başka bir şeyle döver.	11	4,8	192	84,2
54) Çevre ve arkadaşlarıma karşı saldırgan tavırlarımı ödüllendirir.	12	5,3	190	83,3
55) Tüm uyarılara rağmen aynı hatayı yaptığım zaman son çare olarak beni döver.	23	10,1	177	77,6
56) Ben yokmuşum gibi davranır ve beni dikkate almaz.	17	7,5	185	81,1
57) Yemek ve giyecek ihtiyacım dışındaki ihtiyaçlarımı karşılamaz.	17	7,5	184	80,7
58) Beni sık döver.	5	2,2	198	86,8
59) (anne-baba) kavgalarında beni taraf tutmaya zorlar.	13	5,7	189	82,9

N=227

Tablo 2’de görüldüğü üzere, erkek öğrenciler duygusal istismar alt ölçeğini yanıtlarken, babaları ile ilişkileri çerçevesinde düşündüklerinde, ölçekte yer alan ifadelerle katıldıklarını “doğru” yanıtını işaretleyerek belirtmişlerdir. Öğrencilerin babaları için “doğru” olarak işaretledikleri yanıtlarının en yüksekten en düşüğe doğru, yüzdelik dökümlerine bakıldığında, öğrencilerin 199’u (%87.3) “Bana neyin “iyi” neyin “kötü” olduğunu öğretmez (19. madde)”; 172’si (% 75.4) “Açık davranmama ve duygularımı açıkça ifade etmem için beni desteklemez (12.madde)”; 166’sı (%72.8) “İyi şeyler yaptığımda beni övmez (1. madde)”;158’i (%63.3) “Benimle genellikle sevecen ve yumuşak bir ses tonuyla konuşmaz (3. madde)”; 156’sı (% 68.4)’ “Çeşitli konularda ne düşündüğünü sormaz” ve “fikirlerime saygı göstermez (23. madde)”; 152’si (%66,7) “Eve arkadaşlarımı getirmemeden hoşlanmaz ve bu tür girişimlerimi desteklemez (6. madde)”; 150’si (%65.8) “Okul dışındaki çalışmalarında (folklor, spor, koleksiyon vb.) Gösterdiğim başarılarıma önem vermez (25. madde)”; 136’sı (%59.6) “Benimle beraber olmaktan hoşlanmadığını söyler (39. madde)”; 127’si (%55.7) “Bazı derslerim o kadar iyi değil ama o benden okul birincisi olmamı ve devamlı çalışmam gerektiğini söyler (27.madde)”; 110’u (%48.2) “Onunla hiçbir şey hakkında konuşmam (9. madde); 104’ü (%45.6) “Beni diğer çocuklardan daha başarılı olmaya zorlar (40 madde)” maddeleri için “doğru” yanıtını işaretlemişlerdir. Yukarıda Tablo 2’de verilen ifadeler için, örnekleme giren gençlerin babaları ile ilişkileri çerçevesinde düşündüklerinde, en yüksek yüzdelik dilimlerine giren maddeler en yüksekten, en düşüğe doğru sıralandığında, yanıt yüzdelilerinin 19., 12., 1., 3., 23., 6., 25., 39., 27., 9., 40. Maddelerde yoğunlaştığı görülmektedir.

TARTIŞMA/ SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda, duygusal istismar ölçeği maddelerinden, öğrencilerin anneleri ve babaları ile ilgili olarak yer alan ifadelerle, “doğru” olarak verdikleri cevapların yüzdelik dağılımlarına bakılmıştır. Örnekleme giren gençlerin anneleri ile ilişkileri çerçevesinde düşündüklerinde, en yüksek yüzdelik dilimlerine giren maddeler dikkate alındığında, yanıt yüzdelilerinin en yüksekten, en düşüğe doğru sıralandığında Bana neyin “iyi” neyin “kötü” olduğunu öğretmez (19. madde) ; “İyi şeyler yaptığımda beni övmez (1. madde); “Bana neyin “iyi” neyin “kötü” olduğunu öğretmez (19.madde)”. “Benimle genellikle sevecen ve yumuşak bir ses tonuyla konuşmaz (3.madde)”; “Açık davranmama ve

duygularımı açıkça ifade etmem için beni desteklemez (12.madde)” maddelerinde yoğunlaşırken; babaları ile ilişkileri çerçevesinde düşündüklerinde ise yanıt yüzdelerinin “Bana neyin “iyi” neyin “kötü” olduğunu öğretmez (19. madde); “Açık davranmama ve duygularımı açıkça ifade etmem için beni desteklemez (12.madde); “İyi şeyler yaptığımda beni övmez (1. madde);“Benimle genellikle sevecen ve yumuşak bir ses tonuyla konuşmaz (3. madde)”. “Çeşitli konularda ne düşündüğünü sormaz” ve “fikirlerime saygı göstermez (23. madde)” maddelerinde yoğunlaştığı söylenebilir. 1.3.9.12. 23. 25. 39. ve 40. maddelerin duygusal istismar ölçeğinin “reddetme” alt boyutunda; 19. maddenin “Bana neyin “iyi” neyin “kötü” olduğunu öğretmez.”ifadesinin ise “Suça yöneltici istismar alt boyutunda” yer aldığı görülmektedir. Kars (1999) yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. 19.’uncu madde hem anneler hem de babalar için öğrenciler tarafında “doğru” olarak yanıtlanma yüzdesi, diğer maddelere göre daha yüksektir. Bu yanıtlar, anne ve babalar tarafından gençlere yönelik duygusal istismarın var olduğu; anne ve babaların çocuklarına yönelik davranışlarının “reddedici” ve “suça yöneltici” yönde olduğu söylenebilir.

Reddetme, çocuğun ayrı bir birey olarak kabul edilmemesi, ihtiyaçlarının karşılanmaması, kişiliğinin, yeteneklerinin ve başarılarının yok sayılması, hiçbir işe yaramadığının söylenmesi ve genelde yaptıklarının onaylanmama olarak belirlenmektedir (Yavuzer, 1996). Anne yada çocuğa bakmakla yükümlü anne yerine geçen kişiden kaynaklanan "inkar" algısı", yetişkinlikte psikolojik sıkıntıların ortaya çıkmasına ve bireyin aile üyeleri ile zayıf bir bağ kurmasına, düşük düzeyde uyum göstermesine neden olabilmektedir (Wark, Kruczek & Boley, 2003). Duygusal istismar algısına sahip öğrenciler dikkati toplamada, bir göreve odaklanmada, net düşünmekte, genel olarak okul yaşamına odaklanmakta güçlük yaşarlar, akademik başarı düzeyleri düşük bir seyir izlemektedir (McEachern, Aluede & Kenny, 2008). Güler, Uzun ve ark. (2002) yaptıkları çalışmada, araştırma kapsamına giren annelerin %93’ünün çocuklarına duygusal istismar ya da ihmal davranışında bulduklarını saptamışlardır. Ayrıca, annenin öğrenim durumu, yaşı, sosyo- ekonomik düzeyi ne olursa olsun çocuklarına duygusal istismar davranışları uyguladıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Anne ve babalarda görülen bu eziyetçi davranış kalıplarının, baskı yaratan durumlar ve güçsüzlük duygusuyla baş edebilmek için geliştirilmiş tepkiler olarak değerlendirilebilir (Cüceloğlu,1993). Duygusal istismarda bulunan anne ve babalar çoğu zaman davranışlarının çocukları üzerinde bırakacağı etkileri tahmin edememektedirler (Topçu, 1997). Her çocuk ve genç birey biriciktir ve istismarın etkilerine karşı gösterecekleri dayanıklılıkları da farklıdır. Dürtü kontrolü, normalin altında hassasiyet, olumlu benlik imgesi, iyi iletişim becerileri, yüksek sosyallik, destekleyici akran grupları, bağımsızlık, özgüven, atılganlık, iyi derecede kendine yardım becerileri, üst düzeyde problem çözme becerileri, güçlü motivasyon, hobilere veya ilgilere düşkünlük, yansıtıcı öğrenme biçimi çocuk ve gençleri istismara karşı koruyan kişisel özellikler olarak belirtilmektedir (Thurston, 2006). Bu sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, çalışma alanına giren öğrencilerin, anne ve babalarının çocukları ile etkili iletişim kurma, rehberlik yapma ve onları anlamada yetersizlikleri ve sorunları olduğunu, anne ve babalarının davranışlarının gençler tarafından istismar edici yönde algılandıkları söylenebilir.Araştırmanın sonuçları doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

Öneriler

Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; örnekleme giren erkek ergenlerin, anne ve babalarının kendilerine yönelik davranışlarını “reddedici” ve “suça yöneltici” yönde algıladıkları bulunmuştur. Anne ve babaların gençlerle etkili iletişim ve empati kurma, rehberlik yapmada sorunları olduğu; anne ve babalarının davranışlarının gençler tarafından istismar edici yönde algılandığı görülmüştür. Ancak bu sonuçlar, bu araştırmanın yapıldığı meslek lisesinde öğrenim gören erkek öğrencilere genellenebilir. Benzer araştırmaların daha farklı bölgelerdeki okullarda öğrenim gören ve okula devam etmeyen kız ve erkek ergenlerde de yapılması önerilmektedir. Anne babaların gençlere yönelik duygusal istismarın önlenmesi yönünde, ergen anne baba ilişkilerinin geliştirilmesi için koruyucu rehberlik çalışmalarına ağırlık verilmeli. Bu konuda okullarda, anne babalara yönelik seminerler düzenlenmeli. Okul psikolojik danışmanlar ve bu konuda yetişmiş uzmanlar tarafından, istismara sıkça başvuran anne ve babalara, çocuklarıyla güven verici ilişki kurabilmeleri konusunda aile

rehberliği, aile danışmanlığı yapılarak, tedavi edici profesyonel hizmetler sunulmalı. Anne baba genç ilişkileri düzeyinde ve duygusal istismarın görülme sıklığını saptamaya yönelik bilimsel çalışmalara ağırlık verilmeli ve sonuçlarından yararlanılmalıdır.

KAYNAKÇA

Altuğ, F. B. (1995). Gençlerde Anne Baba Tutumunun İrdeleyici Düşünme ve Özgür Değer Duygusunun Gelişmesine Etkileri. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve Davranışı*, İstanbul. Remzi Kitabevi.

Garbarino, J., Brookhouser, P. E., & Authier, K. J. (1987). *The abuse and neglect of special children: an introduction to the issues' Special Children Special Risks: The Maltreatment of Children with Disabilities*, Aldine de Gruyter, New York.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet üniversitesi, Tıp Fakültesi Dergisi*, 24 (3), 128-134.

Hibbard R. A, Brack C. J, Rauch S., & Orr D. P. (1988). Abuse, feelings and health behaviors in a students population. *Am J Dis Child*, 142, 326-330.

Hortaçsu, N., Oral, A., ve Gültekin, Y.Y. (1991). Factors Affecting Relationship Of Turkish Adolescents With Parents And Same-Sex Friends. *Journal of Social Psychology*, 131(3), 413-427.

Kaplan, S. J., Pelcovitz, D., & Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: a review of the past 10 years. part 1: physical and emotional abuse and neglect. *Journal of The American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38 (10), 1214-1222.

Karadayı, F. (1994). Üniversite gençlerinin algılanan anababa tutumları, ana baba ile ilişkileri ve bunların bazı kişilik özellikleri ile bağıntısı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (32), 15-25.

Kars, Ö. (1999). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri ve Okul Başarısına Etkisi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Mc Eachern, A.G., Aluede, O., & Kenny, M.C. (2008). Emotional Abuse in the Classroom: Implications and Interventions for. *Counselors. Journal of Counseling & Development*, Vol. 86 (1), 3-10.

Onur, B. (1995). *Gelişim Psikolojisi*. İmge Kitabevi, Ankara.

Pelcovitz, D., Kaplan, S. J. (2000). Adolescent physical abuse: age at time of abuse and adolescent perception of family functioning. *Journal of Family Violence*, 15, 375-388.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. İstanbul: Der yayınları.

Steinberg, L. (1999). *Adolescence*. Fifth Edition. McGraw-Hill Companies, Inc.

Steinberg, L., & Steinber G, W. (1994). *Crossing Paths: How Your Child 'S Adolescence*

Thurston, C. (2006). Child abuse: recognition of causes and types of abuse. *Practice Nurse*; 31, 10; Abı/Inform Trade & Industry pg. 51.

Topçu, S. (1997). *Çocuk ve Gençlerin Cinsel İstismarı*. Doruk yayıncılık, İstanbul.

Wark, J., Kruczek, T., & Boley, A. (2003). Emotional neglect and family structure: Impact on student functioning Mary. *Child Abuse & Neglect*. New York. 27 (1). 9; p. 1033.

Yavuzer, H. (1994). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi İstanbul.

Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve Suç*. 3. Basım. Remzi Kitabevi İstanbul.

Yörükoğlu, A. (1998). *Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Extended Abstract

Kaplan, Pelcovitz & Labruna,1999, state that children who is criticized by their parents frequently whose needs of caring a love aren't met enough, are to be passive people having anti-social behaviors without self esteem. Exploitation can occur physically, emotionally and sexually. (Garbarino,1987) states that emotional exploitation can be described as; people's hurting of the child who look after him/her in a way that the child feels emotionally sad. Polat (2001), states that this is the most complex kind of exploitation which is very hard to understand. Kulaksizoglu (1998) defines that signs of emotional exploitation are; discomfort, fears, aggressiveness, silence, feeling worthless, and having a personality being dependent all the time. Recently, exploitation of teenagers and children have become one of the most important problems of current day. The aim of the study is to determine perceptions of exploitation of a group of high school students at different stages such as parents, friends and different members. Sample of the study consists of 227 male students studying in a high school in Izmir who are selected randomly. In data collection, emotional exploitation scale developed by Kars (1999) was used. In data analysis, responses of students given to determined questions are calculated in percentages and type of the exploitation determined such as "ignoring", "pushing to a crime". When results of the study are evaluated in general it is seen that parents have problems in having effective communication with their children and guiding them as a result of this their attitudes are seen as exploiting by teenagers and children. However, the results can be generalized only in this high school where the study took place. It is advised that similar studies should be carried out in the same region among girls and boys not studying. Guiding from parents for their children is a must in preventing exploitation and its negative outcomes. In this sense, seminars devoted to parents should be organized in schools. There should be scientific studies on measuring exploitation at parents and children and teenagers stage and results should be used for everyone's benefit.